Lucian ROBU

Casa Corpului Didactic Sibiu
House of the Teaching Personnel, Sibiu

Karl Markus Gauss, *Europeni care se sting. Note de călătorie despre sefarzii din Sarajevo, germanii din Gottschee, arbăreşi, sorbi şi aromâni*

Karl Markus Gauss, *The Europeans about to become Extinct. Travelling journal about the Sephardi in Sarajevo, the Germans in Gottschee, Arbers, Sorbs and Aromanians*

The Europeans about to become Extinct can be both a fascinating story about gone historical becoming, and a tragic confession about desperate efforts to survive. The two components meet happily in the pages of the tome due to the scientific interest, of the accuracy and intelligence of an extraordinary foreign itinerant, doubled by the scrupulous observer of the cultural and anthropological detail.

Keywords: Sarajevo, Sefard people, travelling journal

Institution's address:str. Turismului 15, Sibiu, România,
tel. 0269/230259, 0369/101230, e-mail: ccdsibiu@yahoo.com

Personal e-mail: *robu_lucian@yahoo.com*

"A fi est-european reprezintă, fără îndoială, o condamnare prealabilă iar faptul de a te fi născut în acea parte greşită a Europei, un delict care nu poate fi trecut atât de uşor cu vederea".

Citatul de mai sus îi aparţine lui Karl Markus Gauss şi reprezintă, după cum uşor se poate deduce, motivaţie pentru care autorul a ales să scoată la lumină, secvenţe fascinante de istorie europeană. Demersul său nu este singular. Un reper similar în asemenea reportaje de călătorie[1] îl constituie mărturiile jurnalistice – dublate de precizia istoricului şi rafinamentul analitic al unui antropolog - aparţinând lui Robert D. Kaplan.

În primul capitol al cărţi lui Gauss, *Evreii sefarzi din Sarajevo*, cimitirul devine un spaţiu al recursului la memorie, un mod de resuscitare a adevărului despre comunitate. Din nefericire, adevărul este unul trist, el vorbeşte despre dificultăţile adaptării evreilor veniţi din Spania, la asperităţile spaţiului bosniac şi despre procesul de asimilare, survenit de a lungul anilor, fapt vizibil, doar la o simplă lectură, a numelor încrustate pe monumentele funerare.

Asemenea unui antropolog al morţii, Markus Gaus ştie să descifreze mesajele culturale, cu tot cu nostalgia pietrelor tombale, din comunităţile sefarde traversate de acesta. În acest context, istoria este făcută să vorbească, în subsidiar, aducând mărturii substanţiale, despre pulsul vital, demult apus, al comunităţii în dezbatere.

Al doilea studiu, *În Gottschee* întâlnim, mărturia obiectivă, a unui străin despre tumultul istoriei, ce a afectat direct, cândva comunitatea solidă de germani de pe teritoriul Sloveniei. Evenimentele istorice majore ale acestei zone locuite de germani şi - au lăsat amprenta. Naţional socialismul şi - a făcut resimţită prezenţa, sentimentele progermane ale locuitorilor, fiind exploatate politic şi propagandistic, evident, fără consecinţe pozitive pentru acest grup etnic, în perioada premergătoare celui de al doilea război mondial.

Una din realităţile istorice care i-a caracterizat pe germanii din Gottschee, începând cu jumătatea secolului al XIX-lea făcea referire la emigrările masive în America[2], de acolo de unde, astăzi strănepoţii celor plecaţi, vin să cunoască, *in situ*, locurile de unde au plecat strămoşii lor. Destinul acelora plecaţi este mult similar cu destinul românilor transilvăneni, care, la jumătatea aceluiaşi secol XIX, lăsau departe provincia şi traversau Atlanticul, în căutarea unor orizonturi favorabile.

Astăzi gotscheenii se sting, încet, iar istoria lor este singurul martor al dramelor care nu i-au ocolit.

Un alt text incitant, *La arbăreşii*[3] *din Calabria,* vorbeşte despre mobilitatea populaţiilor albaneze, la începutul secolului al XV-lea, atunci când albanezii, după ample confruntări cu trupele otomane, şi-au regăsit liniştea în urma aşezării, în sudul Italiei, în Apulia Calabria, Basilica şi Sicilia, acolo unde, în sute de ani identitatea lor s-a afirmat, în strânsă legătura cu viaţa politică, a teritoriilor italiene. Istoria Italiei a creat puternice rezonanţe între arbăreşii de origine

albaneză. Mişcarea unionistă italiană a făcut apel la vitejia acestora, aşa după cum eroul naţional italian Garibaldi i-a remarcat în luptă. Curgerea sutelor de ani, depărtarea de pământul natal a afectat major componenta identitară a arbăreşilor. Elita acestora aproape că s-a stins. Limba albaneză o mai vorbesc decât bătrânii, în timp ce tinerii au abandonat înainte de al începe, războiul cu presiunile continue ale unei societăţi italiene globalizate şi tehnologizate.

Destinul deloc generos al generaţiilor de arbăreşii ce se vor succeda se pot cuprinde în cuvintele triste ale unui intelectul albanez: „Arăbeşii se vor stinge în următoarea generaţie".

Markus Gauss continuă, motivat şi pasionant, călătoria prin ţinuturile debordând de istorie ale populaţiilor aparent pierdute, însă depozitarele unor configuraţii identitare, de esenţă tare.

Călătoria sorbă prin Germania aduce în centrul atenţiei problema incitantă a populaţiei sorbe, la origine slavă, ce coexistă în ţinutul dintre Magdenburg şi Regensburg, teritoriu ce delimita odinioară, vechiul *limes sorbicus*. Populaţie dârză de pădureni, sorbii au rezistat aici, mai bine de un mileniu, peste toate provocările istoriei, adesea necruţătoare. Identitate lor s-a afirmat printr-un dat nefiresc, generat de reacţia de rezistenţă, la presiunile masive, la care a fost expus un grup etnic.

Astăzi limba lor abia se mai aude rostită, tinerii refuză asimilarea acesteia, mai ales că, statul german nu a încurajat niciodată afirmarea acestei minorităţi, prin a-i pune la dispoziţie stimulente educaţionale. Crâmpeie identitare sunt resuscitate, periodic prin recitaluri de poezie poţi precum Hanzo Nepila sau din contemporanul Kito Lorencz şi deopotrivă, prin pelerinajul de Paşti (vechi de peste 500 de ani) sau prin vizite la muzeele din Bautzen sau Kamenz. Rezultatele sunt însă, greu de evaluat astfel că nimeni nu poate oferi garanţia supravieţuirii

Efortul popoarelor care luptă pentru supravieţuire şi deopotrivă pentru recunoaştere, în spiritul reclamat de dimensiunea morală a istoriei exercită un miraj asupra cititorului curios dar puţin cunoscător. Periplul lui Gauss nu s-ar fi încheiat în mod onest, dacă nu făcea vorbire despre aromânii Balcanilor. Curiozitatea ştiinţifică dar şi antropologică l-au determinat pe Markuss Gauss să-i viziteze şi să le consacre un argumentat reporta. Căci despre aromâni este vorba în ultima secvenţă a cărţii, *Printre aromânii din Macedonia*. Remarcabili militari, abili negustori, şi buni cunoscători ai naturii, ai topografiei Balcanilor, prin incursiunile lor de păstorit, vlahii balcanici, au traversat, nu fără sacrificii, furtunile istoriei. Dacă în 1905, sultanul Abdul Hamid le recunoştea statul de minoritate autonomă, cu drept de autoadministrare, în special culturală, după primul război mondial Grecia şi Bulgaria le - au refuzat brutal toate drepturile, recunoscute cândva de otomani. Drama proprie s-a augmentat.

Tradiţiile lor sunt puternice, la fel cu produsele culturale proprii care s-au impus în conştiinţa europeană. Astăzi, din nefericire aromânii se diminuează progresiv. Cu obstinaţia justificată de fulminanta lor istorie, aromânii luptă azi pentru identitate lor, prin intermediul Ligii Aromânilor şi al Uniunii Asociaţiilor Culturale Vlahe. Mijloacele lor de afirmare sunt cunoscute şi ambiţios sistematice: editări de cărţi în limbă proprie, festivaluri, întâlniri culturale dar şi demersuri politice. Un element definitoriu pentru lupta lor este *Memorandumul pentru soluţionarea problemei aromâne ca premisă pentru dobândirea unei păci durabile* , trimis cancelariilor europene în căutarea unor soluţii, într-o Europă Unită. Ultimele rânduri ale documentului invocat rezumă parcă, suferinţa istorică şi năzuinţele unei populaţii scindate: „soarta noastră este în mâinile dumneavoastră, ale dumneavoastră şi ale Europei Unite, de aceea vă rugăm să ne ajutaţi pe noi, aromânii ca să nu aderăm şi noi la toate acele popoare care au devenit până astăzi problema arheologiei".

Europeni care se sting poate fi, în bună măsură o poveste fascinantă despre deveniri istorice apuse, dar şi o tragică mărturie despre eforturi disperate de supravieţuire. Cel două componente se întâlnesc, fericit în paginile tomului, datorită interesului ştiinţific, acribiei şi inteligenţei unui excelent călător străin, dublat de atentul observator al detaliului antropologic şi cultural.

Note:

1. Robert Kaplan, *Iarna la Mediterană*, Polirom, Iaşi, 2004. Vezi şi **Idem** *Fantomele Balcanilor,(ediţie reeditată*, Bucureşti, 2007. Kaplan, călătorind prin ţările balcanice încearcă să înţeleagă această minunată reţetă a dragostei şi urii, a frumosului şi abjecţiei. Ţara noastră se bucură, în carte, de un larg spaţiu de investigaţie, consideraţiile asupra ei fiind uneori şocante - niciodată însă lipsite de realism.
2. Primii colonişti s-au aşezat în Wisconsin şi Montana, acolo unde au activat în exploataţiile forestiere.
3. Denumirea de arăbeşi este păstrată tocmai pentru a indica locul de proveniență al primilor colonişti albanezi.

Bibliography

1. Robert Kaplan, *Iarna la Mediterană / Mediterranean Winter*, Ia;i, Polirom, 2004.
2. Karl Markus Gauss, *Europeni care se sting. Note de călătorie despre sefarzii din Sarajevo, germanii din Gottschee, arbăreşi, sorbi şi aromâni / Extinguishing Europeans*, Humanitas, Bucureşti, 2006